

"We seek him here, we seek him there..."

Nätverk och samspel
kommunalt, mellankommunalt, regionalt och
mellanregionalt
i
Alsace

Slutrapport: "Idéutveckling Sommenbygden-Alsace" för
Leader+Sommenbygd

Eva Salevid

Innehåll

I Sverige 3

Bakgrund 3

Frankrike 3

Alsace 3

Sverige 5

Kommunen Kinda 5

VÖKBY, LEGS, ÖSTSAM... 6

Sommenbygden 7

II Frankrike 8

Kommunen Rorschwihr 8

Kommunen Bergheim 8

Kommunen Ribeauvillé 10

Kommungruppen i Ribeauvillé-landet 11

Intresse för Sommenbygden 12

Kommunen Kaysersberg 13

Kommunen Le Bonhomme 14

Kommungruppen i Kaysersberg-dalen 15

Intresse för Sommenbygden 17

Det regionala naturreservatet i Ballons des Vosges 18

Intresse för Sommenbygden 20

III Frankrike och Sverige 21

Litteratur 25

Slutord: Det kom ett brev... 25

"Det viktiga är företagarens vilja och motivation.. Politikern måste verkligen leva sig in i företagarens projekt. Framgången beror mycket av hur de två kommit överens. Det är inte alltid finansiellt eller materiellt stöd kommer i första hand."

Roger Bleu, kommungruppschef
i Kaysersberg-dalen, borgmästare i kommunen
Le Bonhomme, augusti 2003

"Organiserar vi ihjäl oss?"

S-I Arnell & L Jonsson i en rapport efter en "Arbets- och studieresa till Italien den 23-28 september 2003" med kommunchefer och företrädare för ÖSTSAM, nytt regionalt samverkansorgan i Östergötland

I Sverige

Bakgrund

Sommaren 2003 fick jag ett "idéutvecklingsbidrag" från **Leader+ Sommenbygd i Tranås**. Syftet var att undersöka möjligheterna att starta ett kunskapsföretag i östgötsk landsort, där bl a interkulturellt utbyte Sverige-Frankrike skulle kunna utvecklas. Jag hade nyligen återvänt efter sex års utlandstjänstgöring vid March Bloch-universitetet i Strasbourg, en stad som förutom att vara säte för Europa-parlamentet är administrativ huvudort i "Regionen Alsace". En första mera impressionistisk delrapport redovisade jag till Leader+Sommenbygd i Tranås 030630. Följande sidor kan ses som en "slutrapport" och viss vidareutveckling av detta material.

Rapporten belyser vissa mekanismer för företagande och tillväxt i en fransk landsbygdsmiljö – men har ändå siktet klart inställt mot utvecklingspotentialer i Sommenbygden. Den bygger på enkäter, intervjuer och annan dokumentation i södra Alsace från fyra franska borgmästare (en femte tillkom under arbetets gång) samt en Leader+ansvarig tjänsteman, anställd vid en sk "regional naturpark".

Som bakgrundsorientering har jag utgått från en undersökning av tre småkommuner i Östergötland av **Tiiia-Riitta Granfelt och Anders Hiort af Ornäs vid Tema Vatten på Linköpings Universitet**. Men jag har även studerat annat officiellt material, såväl näraliggande eller regionalt som mer perifert.

Under hösten 2003 kom sedan bl a Mats Helanders rapport om arbetskraftsförsörjning inom tillverkningsindustrin i Östergötland i ett framtidsperspektiv, utförd för det nya regionala samverkansorganet i Östergötland, ÖSTSAM. Denna och många, många andra rapporter har sedan under en lång period belyst vikten av **tillväxt** i Sverige. De möjligheter för tillväxt jag ser i min teoretiskt betydligt anspråkslösare studie har visserligen ett helt annat fokus än Mats'. Dock har jag honom att tacka för hans rubrik: **Vargen kommer! (Men den syns inte än)**. Det är en fantastisk rubrik. Den signalerar tydligt att när en obestämd "fara" kommer allt närmre, utan att det kanske ännu är riktigt klart på vad sätt, så gäller det att speja ännu noggrannare... Därav min rubrik till denna slutrapport från Alsace: **We seek him here, we seek him there...**

Frankrike

Alsace

Alsassvinerna är förstas det man först tänker på när Alsace kommer på tal – denna gränsregion mellan tyskt och franskt kärnområde, ett område som skiljs från Lorraine av

den skogrika bergskedjan i nordsydlig riktning, Vogeserna. Trots att Alsace med 1,5 miljoner invånare är känt som ett gammalt jordbruks- **och** industriområde (textil) har det efter andra världskriget, på slätten likaväl som i bergstrakterna, ofta måst orientera om sin produktion för att överleva. Till exempel stöter den som idag vandrar i Vogeserna rätt ofta på "bondgårdsgästgiveriet", *ferme-auberge* - egentligen en nygammal företeelse, som slog igenom kring 1970, och är ett jordbruk i mindre skala med djuruppfödning och därtill utspisning och/eller logi för turister. "Varför har vi inga sådana runt Hycklinge (min lilla by i södra Östergötland)?" tänkte jag ibland när jag tog in på ett sådant...

Dessa *ferme-auberges* är goda exempel på den **ekonomiska nyorientering**, som inte minst många avsidet liggande kommuner i Regionen Alsace tvingats ta till för att dryga ut sina inkomster – och en nyorientering som även anammats ute på fältet.

Ett annat regionalt och historiskt kännetecken är att småföretagarna i dessa dalar gärna använder **kulturen** för att framhäva sina typiska produkter: Den smakrika Munsterosten, t ex, lanserades ju, som man ofta får höra, av munkar på 1500-talet men tillverkas än idag till betydande del just i de vogesiska dalgångarna.

Om de mer välkända vinodlingarna nere mot slätten, yttrar sig mina sagesmän så här: "*Utan den uppfinningsrikedom och de framsteg den unga generationen visat upp, skulle vinet här varit osäljbart. Det var dåligt för en 30 - 40 år sedan, men nu har det fått världsrykte. 'Dåliga alsassviner' är ett begreppet som försvunnit*".

Så kan de här produkterna ses som exempel på en vilja just i dessa trakter att ta tillvara gamla **traditioner – men ledsaga dem in i moderniteten**.

Här ska vi alltså intressera oss för **Alsace** i egenskap av en av Frankrikes** 22 **administrativa Regioner**. Landet är tätbefolkat och i det sydliga departementet Haut-Rhin där den här undersökningen är genomförd, lever ca 120-199 inv/km². Sveriges befolkning utgör bara en femtedel av den franska... *So what?!* Annorlunda demografiska och administrativa förhållanden, kan ändå, menar jag, ändå tillföra vår landsbygdsdebatt välbehövliga perspektiv.

Frankrike räknar vidare totalt närmare 37 000 **kommuner*** på sin yta, jämfört med 290 i det stora men folkfattiga Sverige. Oftast rör det sig om extremt små kommuner – något som är viktigt att komma ihåg.

Det talas och skrivs mycket om "Paris" och "metropolernas genomslagskraft". Eller "de tre storstadsregionerna" här hos oss. I Frankrike är det emellertid faktiskt i "småkommunen", d v s kommuner som befolkningsmässigt motsvarar Kinda eller mindre, där **hälften av franska folket väljer att leva** (48 %). Uppenbarligen trivs man

** Frankrike totalt har 103 inv/km² – Sverige 21 inv/km². Dessa demografiska skillnader har ofta snabbt avslutat alla vidare jämförelser... Men är det inte lite för bekvämt?

* Exakta siffran lär vara 36 678 stycken.

på den franska landsbygden...

I Sverige fortsätter flyttlassen mot städerna. Skulle den franska småkommunen ha något att tillföra oss i Sverige ifråga om **trivsel på landsbygden och tillväxt?! Denna politiskt okorrekta fråga ställer jag mig faktiskt här...**

Men först tar vi en kort titt på Sommenbygden. Själva undersökningen av Alsace fortsätter på sidan 7, för den som vill gå direkt dit.

Sverige

Kinda kommun

Skogar, sjösystem, "röda stugor" - allt skönt utstrött i landskapet är, liksom ett mindre antal säterier och gamla officersgårdar, något av det som kännetecknar östgötakommunen Kinda. Geografiskt ligger det i det förhållandevis tätt befolkade södra Sverige.

Ett viktigt historiskt drag är emellertid ett slags bundenhet till en tidigare epoks bondesamhälle och en inte obetydlig kulturell isolering, givetvis proportionellt växande ju längre bort från omgivande större städer man kommer, Linköping, 55 km från huvudorten i norr, och Vimmerby, 39 km söderut. Varför? Området åderläts ju kraftigt befolkningsmässigt genom emigrationen till Amerika i början av förra seklet. Kanske medförde detta att den därpå följande industrialiseringen, med allt vad *den* förde med sig, inte minst mentalt, aldrig fick samma genomslag här som på andra håll? Traditionen av lågutbildad befolkning har hursomhelst fortsatt och sedan förmodligen åter stärkts genom kommunsammanslagningarna i början av 1970-talet. Av fyra kommuner blev då en enda **storkommun**, med efterhand allt tydligare befolkningsminskningar från de före detta norra, västra och södra kommunerna, till förmån i första skedet för den nya huvudorten i den nu sammanslagna kommunen, Kisa, och därefter för länets residensstad, Linköping. Det problematiska ur näringssynvinkel var väl att små landsbygdsorter som i århundraden klarat att leva sida vid sida, med **skilda identiteter**, genom den nya administrativa tillhörigheten ändå förväntades kunna **dra åt samma håll utvecklingsmässigt...** Det kunde man inte. I Kinda idag är knappast entreprenörsandan det mest förhärskande (även om undantagen som alltid bekräftar regeln). Och många människor är här - liksom på otaliga andra håll i landet! - i inte ringa grad upptagna av just den problematiska identiteten. Det verkar i dessa skogrika bygder finnas en utbredd känsla av uppgivenhet eller vagt hot, som om omvärlden - och då inte minst städerna - vore "fientliga" mot en själv...

Organisatoriskt har kommunen svällt betydligt sedan 1970-talet och är idag den överlägset största arbetsgivaren. Bland mycket annat har kommunen utarbetat ett visionsprogram och det finns strategier och program inom de mest skilda områden. **Vision Kinda 2010** antogs år 2002, Följande faktorer betonas i detta luftiga program som viktiga att förverkliga under den kommande tioårsperioden:

- **Framtidstro** (kraft och engagemang hos invånarna)
- **Harmoni** (småskalighetens möjligheter)
- **Närhet** (till natur och storstad samt bra kommersiell service)
- **God livsmiljö** (vad den består av o hur kommunen kan bidra till en sådan)
- **Möten** (mellan olika aktörer och grupper och upplevelser som skapas av natur och kultur och aktiva människor)

Vad är en god livsmiljö för Kinda-borna? Detta söker kommunen svaret på. Men eftersom kommunens styrande ofta inte har någon egen tung näringspolitisk erfarenhet, så saknas inte sällan (små)företagarperspektivet i det löpande politiska arbetet. Ibland verkar **steget långt mellan strategi och handling**. En undersökning av Granfelt/Hiort af Ornäs vid Linköpings universitet, har visat att det sällan är företagarna som *sätter agendan* i debatten om kommunens skötsel.

Ändå finns det ca 400 aktiva företag (exklusive de rena jord- och skogsbruksföretagen) i Kinda kommun. Många verkar inom **turism** (ca 73 miljoner kronor i omsättning år 2000). Det finns också en stigande medvetenhet om turismen som potential. Turismen är dock fortfarande främst icke-kommersiell, av typ "genomfartsturism" (fritidsbostäder, besök hos släkt och vänner), även om den kommersiella turismen långsamt ökar.

En utmärkelse för bästa turistbyrå i sitt slag ("grön") gavs till Medborgarkontoret i Kisa år 2003.

VÖKBY, LEGS, ÖSTSAM ...

Östergötland har 420 000 invånare, (ca en fjärdedel av Regionen Alsace), och det nybildade regionsorganet ÖSTSAM har ambitionen att påverka samordningen av de 13 östgötakommunerna. Samarbetet tycks än så länge röra sig om ett fåtal isolerade regionala utvecklingsprojekt, vilka dock sakta men säkert binder ihop regionen, och i vars hand det nu ligger att utveckla denna till en konkurrenskraftig enhet.

Viktigast bland projekten i Sommenbygden är det 2001 uppstartade stora samverkansprojektet inom it-området med 7 miljoner kr i EU-stöd, senare utvecklat till **VÖKBY** (Vadstena, Kinda, Österbymo, Boxholm, Ydre) med syfte att innan 2005 förse alla dessa kommuner med fibernät och bredband. Enligt dess under hösten 2003 startade hemsida rör det sig om "*en unik regional satsning för framtidens kommunikationsnät*". Målet är att skapa större resurser lokalt inom utbildningsområdet ("lärcentra") och effektivisering av de administrativa datasystemen. VÖKBY täcker 35 000 invånare inom åtminstone fyra kommuner och kan ses som ett pilotprojekt när det gäller **mellankommunalt samarbete** i Östergötland. Det följs upp av Länsstyrelsen och Landstinget.

Ett annat östgötskt samverkansprojekt är **LEGS (Local Economic Growth Strategies)** som bildades i början av år 2003 mellan kommunerna i länet med hjälp av EU-bidrag, och ska försöka styra upp insatserna till några få huvudområden, detta genom 13 projektledare och "partnerskap" av olika lokala aktörer. Det har idag ännu inte utvärderats.

Sist men inte minst finns alltså **Regionförbundet ÖSTSAM**, ett i kölvattnet på det upplösta Svenska Kommunförbundet år 2003 bildat "regionalt samverkansorgan", alltså

uteslutande under statlig styrning. Dess syfte är att tillsammans med de ingående kommunerna, plus Landstinget, verka för några få huvudfrågor, frågor som de ingående kommunerna nog än så länge tycker att de är bäst på själva:

- **kommunikation och IT,**
- **livslångt lärande,**
- **kultur, folkbildning, natur och fritid**
- **näringslivsutveckling och turism.**

Enligt förbundets nya hemsida kommer *"en väsentlig uppgift (vara) att utveckla nyskapande problemlösningar som kräver gränsöverskridande insatser"*.

Sommenbygden

Sommen, på gränsen mellan två landskap, Småland och Östergötland, är en stor sjö med gott vatten i *"ett sydsvenskt landskap av delvis storslagen och sällsynt typ"*, som det står i programmet för dess utveckling. Dessutom ett artrikt växtliv, omväxlande terräng - och bl a både röding, insjööring, sik, berguv och lom... Några särskilt känsliga områden har omvandlats till naturreservat.

Kring Sommen har ända sedan 1970-talet ett gränsöverskridande samarbete mellan olika kommuner, ja, regioner, byggts upp med sjön som gemensam nämnare. Samarbetet gav år 2000 upphov till ett handlingsprogram för området tillsammans med kommunerna i Tranås, Boxholm, Ydre samt länsstyrelserna i Jönköpings (Småland) och Östergötlands län för att bevaka och bevara olika intressen runt sjön. Det vänder sig till *"boende, markägare, näringsidkare och besökare"* i Sommenbygden.

Tack vare Stiftelsen Sommens framgångsrika utveckling till ett av de svenska stödområdena ("LAG") för EU-bidraget Leader+ har den under lång tid kommit att fungera parallellt med de kommunala översiktsplanerna när det gäller att utveckla sjön och dess närområde. Bland annat har Stiftelsen Sommen bidragit till att fokusera områdets *"riksintresse för naturvård, friluftsliv och yrkesfiske"*. Miljövårdsaspekten understryks som sagt hårt.

De mål man ställt upp och den metod man använder (EU-stöd) påminner mycket om dem jag funnit väl utvecklade inom ramen för ett mycket omfattande regionalt naturreservatsprojekt i Alsace. Det finns även andra likheter, t ex det nu avslutade projektet "Sagolika Sommenbygd", att skapa ett *"kontrasternas rike – natur och kultur i skön förening"*, där man har utvecklat rundturer, besöksmål och regional matkultur, m m. Den intressanta frågan jag vill ställa är emellertid hur *långt* man idag är beredd att *fortsätta* ta intryck utifrån för att ytterligare *fördjupa* sin attraktivitet. Vilka eventuella "lik i lasten" är man beredd att slänga överbord?!

På mig ger Sommen, så som det framträder för närvarande (och naturligtvis mot bakgrund av en något orättvis internationell jämförelse...), ett, om uttrycket tillåts, alltför jungfruligt intryck. Visst ska naturen fortsätta att bevaras, men området måste också "användas" mycket mer...

II Frankrike

Kommunen Rorschwihr

En av de minsta av de franska 36 678 kommunerna heter **Rorschwihr**. Den har 372 invånare och ligger liksom de något större småkommunerna **Bergheim** och **Ribeauvillé** vid den turistiskt välexploaterade "Vinvägen" (*La Route du Vin*), på slätten, i hjärtat av Regionen **Alsace**. Det är bekvämt bilavstånd till stora stadscentra-(Strasbourg, Colmar, Basel - motorväg och flygförbindelser.

Den framstår vid mitt besök inte bara som den minsta utan också den vardagligaste kommunen i denna undersökning, och som ett med sina vinbönder, vars druvgårdar omger orten.

Byn var en gång tre herrars privata egendom – en identitet som måhända lever kvar.

Av de nationellt standardiserade, och för sin tydlighet och diskretion berömda skyltningarna framgår att rum/stugor finns att hyra i Rorschwihr. Där finns även en turistinformation (*Accueil*) som är öppen vissa tider, för den som önskar hyra rum, Dock ingår denna information inte i någon officiell turistkatalog som fallet är med grannkommunerna. Rorschwihrs vinbönder bryr sig på så vis inte om att prioritera turismen.

I det lilla Rådhuset (*Mairie*) som är ett gediget stenhus på två våningar, invid torg och lågt porlande fontän, plus kyrka, är all kommuninformation samlad på en vägg i entrén till borgmästarlokalen. Det är rikligt med information och uteslutande av officiell administrativ typ. Där finns uppgifter om ansökningsförfaranden, regler vid giftermål, ändring av civilstånd, identitetskort, pass, vaccinationer, bygglov, advokathjälp, alltså främst service som vänder sig till den enskilde medborgaren.

Bredvid kyrkan ligger byns enda kommersiella inrättning, som inte är en livsmedelsbutik eller bensinmack utan det som det sociala livet uppenbarligen kräver mer än allt annat: en liten, men komplett restaurang, tallriksunderlägg och visitkort i husets design, terrass: « *A la Vignette* ». Här finns traktens specialiteter, « *Spécialités du terroir* » och « *Tarte Flambée* » - som är regionens eget synnerligen framgångsrika svar på pizzerian... Restaurangen är ett familjeföretag och ägaren är, enligt den kvinnliga borgmästaren och tillika gymnasieläraren inne Colmar, medlem i det 11 personer starka kommunrådet, (*Conseil Municipal*), som själva enligt lagen väljer borgmästaren i en kommun av denna storlek.

Men genom att just denna borgmästare även valts till en av flera vicepresidenter i ledningen för det mellankommunala samarbetet, **CCPR**, så ingår faktiskt lilla Rorschwihr ändå som en distinkt röst bland andra i ett mellankommunalt utvecklingsarbete. Såväl borgmästarens adress och mottagningstider (tre tillfällen per vecka) som länkar till CCPR framgår av en hemsida.

Kommunen Bergheim

På promenadavstånd från **Rorschwihr** ligger **Bergheim**. Invånarantalet är här 1851 stycken. Här finns en ålderdomlig, delvis stillastående atmosfär, som inte är utan vissa

likheter med några av kommundelarna i södra Östergötland. Orten kallas omväxlande "vinodlarköping" och "stad", och gör stor sak av att ha fått fina priser för vackra blomsterarrangemang. Som turist kan man i juli-augusti bl a vandra längs en för ändamålet iordningsställd "vinstig".

Många "gröna" trädgårdar med slingrande rosor ser man, och det anordnas årliga tävlingar ("Pelargoniedagar") för att dessa blommor verkligen ska komma till sin rätt och på så vis bidra till Bergheims "ansikte utåt". Det är kommunen som har tagit initiativet. Men det är den japanska teknojätten Sony, med en filial på orten, som betalar detta kalas och som ansvarar för blomsterarrangemangen! Samarbetet företag- kommun fungerar...

(...och vi befinner oss ganska långt från Södra Kinda Hemträdgårdsförenings närmast heroiska insatser för att skapa en smula vägtrevnad vid infarterna till Horn och Hycklinge, Östergötland, Sverige – sedda av få...)

I det rätt påkostade lilla Rådhuset hänger diplomerna Bergheim gjort sig förtjänt av som "Blomsterstad" (*Ville fleurie*). Detta är en mellankommunal tävling, fast med nationell täckning, som väldigt många av Frankrikes kommuner, stora som små, permanent är engagerade i. Där finns även en tavla med namnen inskrivna i guld på de olika borgmästarna (märaerna), alltsedan den första: år 1791.

En gammal stadsmur, 1948 klassad som "Historiskt monument", inklusive torn, håller på att göras i ordning. Det betyder att **staten** självklart ska ha sitt ord med i laget vid förbättring, restaurering och för kostnadstäckning. Staten utdelar även tillstånd vad gäller materialval och färger på husen... Diktatur? – Dock passar inte detta ord när man betraktar resultatet, som är gott.

Det finns en snygg annonsfinansierad publikation i A4-format på tjockt papper *Bergheim Regards* med fjorton personer i redaktionskommittén och Bergheims kommun som utgivare. Den utges uppenbarligen bara en gång per år men är en mycket framåtblickande produkt som på baksidan förtecknar hela årets viktiga evenemang. Det verkar här inte fråga bara vara fråga om kommuninformation utan också om ett slags **redogörelse** för Bergheim-borna om de största under året realiserade projekten, liksom en blick på de kommande.

Totalt under 2002 redovisas investeringar för 589 013 €! Det finns uppenbart pengar att hämta ur de omgivande vinfälten...

Något för Sverige intressant är betoningen på **frivilliginsatser i den egna kommunens eller samhällets intresse**. Denna attityd är så pass vanlig i alla dessa franska kommuner, att den förtjänar att kommenteras. I Bergheim handlar det om att bidra givits för att hjälpa utsatta personer att återanpassas i samhället. Dessa har fått bistå i ett vatten- och miljöprojekt för att förbättra utseendet på en viss plats i staden. Dessutom har ett annat utomhusarbete utförts av några praktikanter tillsammans med ett antal tyska soldater, vilka tydligen varje år återkommer för att ge kommunen ett handtag inom ramen för något slags officiell "arbetsdag". Man delar ut en "Guld-bretzel" (en alsassisk kringla och lokal symbol), till förtjänstfulla Bergheim-bor och alsassare...

På så sätt används **lokalpatriotismen** i insatser i syfte att stärka ortens ekonomi.

Det principiellt mest intressanta med Bergheim är annars, som jag nämnde inledningsvis, synen på **kulturens roll** också i detta mycket lokala sammanhang. En gammal synagoga har byggts om för 270 000 € i syfte att kunna erbjuda invånare och turister ett genuint kulturcentrum. Där finns även ett nyinvigt litet museum om häxprocesserna orten drabbades av år 1582 och 1682: bilder, gravyrer, videor, arkivmaterial, korta texter. Besökaren inbjuds i ett museum av god kvalitet ta ställning till detta förflutna **på franska, engelska eller tyska** för att, som man säger bättre förstå sin egen tid "av marginalisering och intolerans".

Så kan man tydligen på en ort av Horns storlek påstå att lokal kultur kan ha mer än lokalt intresse.

Kommunen Ribeaupillé

Som underprefektur i departementet Haut-Rhin och huvudort i kantonen (valkretsen), alltså administrativt en liten "residensstad", har denna lilla stad med sina 4 929 invånare, speciell betydelse både som statens förlängda arm och för invånarna i småkommunerna runt omkring, men även för turister. Den lilla stan, som man når från Bergheim, 20 minuter längre bort i bil, "ångar" trots sommarhettan av stort utbud och urval av sofistikerade varor och tjänster. Det är en välskött liten stad – mitt ute "på landet" - präglad av **dynamism, öppenhet och – kultur:**

"Ungdomens hus för unga och för kultur" (*La Maison des Jeunes et de la Culture*) är ett av de äldsta husen i stan och invigdes 1963 i fina gamla lokaler. Här finner besökaren:

- **1 föreningssal**
- **1 utställningssal**
- **1 danssal**
- **1 fotolabb**

Kommunbiblioteket är inhytt i huset sedan 1991. Det är ännu *inte datoriserat* (på gång), vilket säger en del om olika prioriteringar. Detta ungdomscenter har mer än 600 medlemmar, fördelade på 19 kultur- eller sportaktiviteter - ofta "stadslika": amerikansk boxning, karaté, scrabble, aérobic, baby-gym, för att nämna några.

Målen är b å d e att "stärka utbytet mellan individer o kulturer", d v s gynna individens utveckling o initiativförmåga o c h "att utveckla laganda". Varken individen eller gruppen (som i Rörelse-Sverige) favoriseras à priori, båda anses viktiga.

Än en gång finner man en öppet deklarerad **volontarism**. På anslagstavlan i entrén står anslag som: "Hjälp Organisationen för borttappade hundar i din Region!", "Nationella kampanjen för nya blodgivare", "Bli frivillig brandman i Ribeaupillé: ett medborgerligt engagemang för att kunna hjälpa andra". Man spelar på **idealens makt**, som här aktivt förs ut till de unga. Men ett samtal med en ensam anställd kvinna i biblioteket avslöjar viss irritation över kommunens sätt att (över)använda engagerade invånare utan (tillräcklig) ersättning...

Borgmästaren, som är parlamentariker i Nationalförsamlingen, uttrycker bestämd ovilja inför tanken att Ribeaupillé någonsin skulle "anpassas till massturismen".

CCPR - Kommungruppen i Ribeauvillé-landet

(CCPR : *Communauté des Communes du Pays de Ribeauvillé*)

CCPR är en form av **mellankommunalt samarbete**. CCPR skapades 1996 och i kommungruppen ingår även de tre här presenterade småkommunerna **Ribeauvillé, Bergheim och Rorschwihr**. Totalt omfattar CCPR ca 18 000 invånare fördelade på 16 kommuner. Historiskt föddes denna liksom flera andra **kommungrupper** jag läser om i Alsace ur en s k SIVOM (*Syndicat intercommunale à vocation multiple*) redan under 60-talet (samtidigt med storkommunernas genomförande hos oss). Dessa har i allmänhet ombildats och bytt namn på 90-talet och successivt moderniserats. Målet för denna specifika samverkan ska numera enligt lag vara **övergripande planering** och **ekonomiskt utvecklingsarbete** omfattande alla de ingående kommunerna. De kan sedan en tid även efter överenskommelse överta **skatteuppbörd** från en enskild kommun.

Bl a följande områden prioriteras inom CCPR:

1. **transporter**
2. **samordning av sophämtning och omhändertagande,**
3. **samordning av småbarnsomhändertagande (barn upp till 12 år)**
4. **turism (ca 5 miljoner kr)**
5. **simhall**
6. **småarbeten**

När det gäller **(1) allmänna transporter** har man en enkel och invånarvänlig bild över sträckning, priser, o dy, inlagd på hemsidan... Att invånarna måste ha tillgång till egen bil ses tydligen inte som en självklarhet.

Syftet när det gäller **(3)** är att skapa en organisation som tar hand om barn på ett varierat sätt utifrån föräldrarnas skilda önskemål och behov. Man har inom gruppen en särskild person som är ansvarig för **ungdomsfrågor** och som jobbar för och *med* - ett av de uttalade syftena är ju att *engagera* och *lära ut ansvar* - ungdomarna i de sexton kommunerna.

(4) När det gäller **turism** är syftet uppenbarligen att ansluta till **en nationell standard av professionell turism**. Man syftar uttryckligen att nå dels utländsk, dels inhemsk publik, i nämnd ordning, och har ambitionen att "inviga" besökande utlänningar i den egna regionens/lokaltetens historia.

I de olika typer av turistbyråer som finns återges följaktligen uppgifter om de 16 småkommunernas historia samvetsgrant på **fr/ eng/ ty** – i pappers- **och** nätversion.

Ett ur entreprenörssynpunkt intressant projekt är att man försöker leta upp **(6) småarbeten** för att slussa in invånarna i arbete **interkommunalt**. Dessa, sägs det, slipper därmed vara hänvisade till endast till den lokala arbetsförmedlingen, eller ännu värre: en svart arbetsmarknad: "*Ribo'emplois services*". En väg till detta är att ge de

berörda personerna möjlighet att göra skatteavdrag på upp till 50 %. De erbjudna arbetena är av typ hushållssysslor, matbud till t ex äldre eller sjuka, barnvakt, tillsyn av anhöriga, trädgårdsarbeten o dy. Som presumtiv arbetsgivare har man bara att vända sig till CCPR som organiserar arbetet inom ramen av en ideell förening. Säger något om värderingen av företagare...

Organisatoriskt representeras varje kommun i det mellankommunala samarbetet av två politiker, och av dessa totalt 34 personer är inte mindre än åtta betitlade "vicepresidenter", medan en person är anställd för att ta hand om **utvecklingsfrågor**, och en annan **ungdomsfrågor**.

Intresse för Sommenbygden

"...Tripp, trapp, trull, ..."

Men har då verkligen dessa tre småkommuner, Rorschwihr Ribeauvillé och Bergheim, alla med gynnsam placering utefter känd "Vinväg", något att säga oss i Sommenbygd eller Östergötland? Som jag ser det framträder ett intresse så här:

Ribeauvillé: kulturens betydelse mitt i det vi "normalt" menar med "landsbygden", och hur utvecklade nätverk även i en ort av denna blygsamma storlek och ett i princip komplett "urbant utbud" *kan* erbjudas... En effekt torde vara att fler invånare vänjs att kräva och själva erbjuda en urban tjänstesektor, vilket bidrar till att sudda ut skillnaderna stad-land. Det går inte att skylla allt på demografin.

Bergheim: uppvärderingen av turismen, vars prioriteringar tillåts styra verksamheter även i en liten "håla" – dels genom interkommunal samverkan men även genom stöd "uppifrån", via kommun och stat. Detta märks i de idoga strävandena att ständigt förbättra utseende och renommé på sin ort liksom i frågor rörande **stadsplanering och/eller -försköning**. Man ställer krav på sådant som skönhetsaspekter på stadsinfarter, o dy, även i den mycket lilla kommunen och investerar i förbättringsprojekt av typ Storgatan, etc.

En förutsättning för detta tycks dock vara kommun "auktoritativ" kan anta tillvara lokalpatriotismen genom nyckelord som "solidaritet", "generositet", etc. Man stärker en **positiv vi-känsla** – och får saker och ting utträttade.

I sakens natur ligger att man både i Ribeauvillé och Bergheim livligt tycks diskutera **olika typer av turism** och vilken typ som är att föredra för en viss typ av ort. Man är alltså angelägen om turismen - men som uttrycktes av flera kommunrepresentanter jag talade med, "absolut" inte i riktning mot en "massturism à la Kaysersberg"...

Rorschwihr : uppkopplingen till det större sammanhanget även på den allra minsta nivån. Fastän det rör sig om en ort av – faktiskt! - Hycklinges storlek i södra Kinda, så har man "sin" restaurang, och den fungerar som en samlingspunkt. Förvisso gynnas Rorschwihr av sin närhet till motorvägen på slätten. Men en annan förklaring ligger högst

sannolikt i den ovan anförda generösa **medborgarinformationen**. Och i självsäkra vinbönder förstås. Täta kontakter är inte enbart något som följer eller inte följer med naturen, de blir täta genom att man kräver att de ska vara det...

”...*Mammas lilla gull...*” ?

Nej, vad jag förstår, är en gynnad position i det här fallet främst resultatet av en bra analys och hårt arbete. Den franska kommungruppen illustrerar att ett **diversifierat samarbete**, som inkluderar även sociala och kulturella nätverk, och deras utveckling, kan vara väl värt att studera närmare även i hos oss. Innan vi nu går vidare till två andra alsassiska småkommuner, vill jag preliminärt sammanfatta samverkansmöjligheterna så här:

- **positiv identifiering med orten och kommunen,**
- **positiv responsabilisering av kommuninvånarna.**

Kommunen Kaisersberg

Kaisersberg nära foten av Vogeserna är den kommun som, trots bara 2 720 invånare, i materialet är den tveklöst ”rika”. Staden gick under franska revolutionen under namnet Det fria berget (*Le Mont Libre*) och har haft en turbulent historia under olika härskare. Även här finns en ”herre” i bakgrunden, nämligen de tyska Hohenstauferna, vars slott på höjderna ovanför skulle skydda dalen från Lorraine på Vogesernas västsida. I Alsaces historia var den sedan under lång tid en stad med ”Speciella rättigheter”, något som gynnsamt påverkat dess ekonomi. Men staden har även plågats svårt, i perioder, av umbäranden och krig, t ex under andra världskriget. Under 30-åriga kriget var det svenskarna som var oket.

Borgmästaren tillhör partiet de Gröna och är bror till en av stadens kända vinproducenter. Han uttrycker stor sympati för president Jacques Chirac, för dennes hållning i Irakfrågan. Han genomförde själv en symbolisk demonstration och satt ”fängslad”, 25 dagar i hetaste juli utanför rådhuset (i magnifik renässansstil). Detta till stöd för den fängslade bondeledaren José Bové och i protest mot genmanipulerade grödor. (*”Jag kan ju tillåta mig att vara lite tokig...”*). Detta säger något om att franska kommunalpolitiker fortfarande har tilltro till egna utspel och ageranden... Utanför de färgade fönstren vajar ett band av flaggor över gatan, och borgmästaren visar stolt på redan knutna vänskapsband med olika delar av världen, t ex Tibet...

Kaisersberg är en av de städer som har de högsta skatteinkomsterna i regionen inte bara genom sin framgångsrika vinodling utan även genom en mycket långt driven turism. Men just rikedomen, vinet, sätter även gränser för möjligheterna till utveckling: det är helt enkelt omöjligt att skaffa tomter för nykonstruktion eller bostäder i ett område, där priset på byggnadstomter redan uppgår till 1,8 miljoner € per kvadratkilometer... Detta är ett viktigt faktum som ger **komparativa fördelar** åt betydligt fattigare kommuner uppe i bergen. Och det är just dessa man ingått i kommunsamarbete med.

Inte mindre än 6 294 träffar i Microsoft’s sökmotor, och diplom som Blommande stad av

fjärde graden (« *Ville fleurie 4 fleurs* », jmf Bergheim)! Inte undra på att i Kaysersberg drunknar såväl turisterna som antagligen Kaysersberg-bon själv i **anpassningen till massturismen**. Kanske är just Kaysersberg, trots sina stora kvalitéer ett exempel på, att det finns orter i Alsace (i Europa...) som börjar närma sig en turistisk mättnadsnivå... Ändå finns i Kaysersberg - detta koncentrat av Alsace – ett slag lantlig autenticitet, ja "kunglighet" i stilen. Jag bedömer att den stad eller kommun i Östergötland eller i ett vidare regionalt sammanhang, som försöker skaffa sig Kaysersberg som vänort, kommer att uppfatta tillvaron i ett bra mycket mera spännande ljus.

Kommunen Le Bonhomme

Längst uppe i Kaysersberg-dalen, i bergen inte långt från departementet Vogeserna och med Lorraine på andra sidan ligger, på mellan 650 och 1200 m ö h kommunen **Le Bonhomme**. Den har 779 invånare. Den är jämgammal med franska revolutionen (1789). Sin identitet får den av en relativ otillgänglighet och ett häruppe i bergen tidvis hårt klimat. På dess hemsida på Internet står bara om ett par tre företag och ungefär lika många uthyrare av stugor för vandrare... Ändå har företagen i denna kommun enligt sin borgmästare klarat av att genomföra den nödvändiga strukturella omvandlingen bort från främst textilindustri, efter kriget, till dagens inriktning mot jordbruk (jordbruksmaskiner), turism, lätta industrier, hantverk och handel. Trots att "**bruksandan**" Granfelt/Hiort af Ornäs talar om genomsyrar såväl "företagare som andra" här, så menar borgmästaren ändå att "företagarnas anpassningsförmåga" bevisat deras "dynamism"...

Befolkningen är lågutbildad (under studenten) med industriarbetare som största grupp anställda, tätt följd av jobb inom turistnäringen (hotell, restaurang och handel). Först på tredje plats kommer kommunalanställda inom förvaltning och sjukvård, något som antyder intressanta skillnader mot östgötska glesbygdskommuner.

Sommartid dubblas befolkningen i dalen. I augusti finns en årlig bondemarknad "som är en av de mest autentiska i Alsace". Så också vid jul och vintertid, då man drar till sig besökande från den traditionella julmarknaden (Kaysersberg), och i form av skidturism.

För mig framstår borgmästaren själv som det tydligaste exemplet på den "kommunala entreprenörsanda" han gärna talar om. Han är f d ekonomichef på en bank – driver numer ett litet it-företag i Le Bonhomme som utrustar turistbussar med video, barer, m m, säger han och som sägs vara "europeisk ledare på området (*Vidéo Tempé*). Han talar synnerligen engagerat om sin kommun. Han har varit borgmästare där i 25 år. Till detta fogar han sedan 1996 posten som ordförande eller **president** för den då nybildade Kommungruppen i Kaysersberg-dalen (sid 14). För denne borgmästare är det självklart att en effektiv förvaltning och utveckling inte kan ske utan ett betydande och välvilligt samarbete med de ekonomiska krafterna och nätverken. Han menar att det är de ansvariga politikernas uppgift att "*förtuse, ledsaga och stödja*" **ekonomisk dynamism och förändringsvilja**, för detta är förutsättningen för att sedan kunna erbjuda basservice åt isynnerhet de yngsta och äldsta befolkningsgrupperna.

Även hans intresse för de **institutionella** frågorna verkar vara stort. Men för kommunerna gäller det att kunna följa företagen i hämlarna: "*Servicesektorn är den enda*

ekonomiska utvecklingspotential vi har här i våra avlägsna dalgångar.” T ex nämner han kommunalt stöd till en ny företagsetablering genom slopande av s k företagskatt första året, gratis snöröjning, etc. Men fr a att *”ständigt vara öppen för vad som sysselsätter och framstår som betydelsefullt för våra små eller stora företagare”*. Det gäller att stödja basen, som är utsatt, alltså turismen, och att vara innovativ inom servicesektorn. Liksom i de övriga kommunerna går man in för täta *”animationer”, fester, blomsterarrangemang, och annan kommunal PR.*

Inom ramen för **kommungruppen** har Le Bonhomme medverkat i skapandet av en splitterny simhall, (har fått *”pris för sitt miljötankande av det regionala naturreservatet, Le Parc Régional des Ballons des Vosges, i vilket man ingår genom sin uppvärmning med träflis till bassängen).* Därtill har den medverkat till golfbana, delar av en närbelägen skidanläggning och del i gemensamt småbarnsomhändertagande...

Även om deras hemsida inte är något att skryta med slås jag personligen av borgmästarens klarsyn och personliga engagemang i denna ganska utsatta lilla kommun: som han menar *”har många starka kort som kompletterar varandra – däri ligger vår rikedom”*. Samtidigt tycks han helt medveten om det nödvändiga i att kontinuerligt anpassa sig till nya lösningar och kombinationer för en sådan kommun. Och sist, men inte minst *”att erkänna tidigare misstag – dem gör alla”*.

CCVK - Kommungruppen i Kaysersberg-dalen

(Communauté de Communes de la Vallée de Kaysersberg)

Att döma av lokalpressen knoppar f n kommungrupperna av sig på löpande band i Alsace. De kommuner, som sedan den lösliga starten redan på 60-talet av denna samarbetsform, idag väljer att ingå i en kommungrupp tycks ha stora möjligheter att på kommunnivå bestämma inriktningen på sitt samarbete. I fallet **CCVK** är det uppenbart att de ingående kommunerna **kompletterar** varandra på ett fruktbart sätt. Området består dels av fem rika vinodlarkommuner nära slättlandet, främst **Kaysersberg**, dels av lika många betydligt fattigare bergskommuner, bl a **Le Bonhomme**. Ett gemensamt problem för dem alla är den relativa avlägsenheten till motorväg, tåg, båt och flyg och – åtminstone i bergen – avsaknaden (än så länge) av bredband. **CCVK** har 16 900 invånare.

Det interkommunala tänkandet är även här långt utvecklat, men kanske mer med betoning på det *”rurala”* än i CCPR ovan. Presidenten för CCVK (och alltså borgmästaren i Le Bonhomme) anser att slättkommunerna kan ställa till problem för bergskommunerna genom de unika förhållandena som styr konkurrensen inom vinodlingen. Men det finns också möjligheter till samarbete genom komparativa fördelar. T ex, som tidigare sades, genom att det bara är längre upp i dalen det fortfarande finns möjligheter till nykonstruktioner...

Men inriktningen mot samarbete grundas också på medvetenhet om det som även i mången glesbygdskommun kring Sommen ju är den banala sanningen: utan ekonomisk

utveckling breder skogarna ut sig mer och mer och **landskapet sluts**. Detta innebär hot om turistnedgång, i värsta fall avfolkning.

Det tycks här vara på den mellankommunala och inte den kommunala nivån som insikterna om och åtgärderna mot dessa hot nu är störst/flest. Ett exempel på det samarbete som sedan länge bedrivs är ett stort naturreservatsprojekt, som kommit igång och drivits interregionalt ända sedan 70-talet, (*Le Parc Naturel et Regional des Ballons de Vosges*). Nästa avsnitt handlar om det.

Men det viktigaste nu aktuella exemplet, där enligt de svar jag fått och även tidningsmaterial visar att CCVK gått i bräschen och gjort utredningar tycks vara på den **mellankommunala beskattningens** område. Bakgrunden är en ny lag från 1999 (*Loi Chevènement*), som har till syfte att fördjupa **ekonomisk solidaritet** mellan kommunerna. Denna börjar nu tillämpas på vissa håll och i CCVK fr o m den 1 januari 2004. Tanken är att skapa såväl **utjämnings effekter** som större **ekonomisk effektivitet**. Enligt denna lag kan kommunerna avstå från en del av sin nuvarande beskattningsrätt på företag för att istället låta kommungruppen sköta detta solidariskt. Man menar att detta ger kommunerna en ny konkret anledning att i kampen om företagsetableringarna avstå från att konkurrera ut varandra och istället utveckla samarbetet med företagen så att de blir kvar i Regionen. Lagen sägs på så sätt även vara ett **instrument i regionplaneringen**.

De största satsningarna inom CCVK känns i stort sett igen från CCPR. Inom CCVK handlar det om:

- **en sim- och rekreationshall**
- **småbarnsomhändertagande** (via en kommunöverskridande organisation: "Barnen i Dalen"),
- **sophantering**
- **vattenrening**

Trots bekymmer med infrastruktur o dy inom kommungruppen som helhet sägs hela 40% av jobben tas i bruk för en "kvalitetsturism" på mellankommunal nivå. Den närmaste fyraårsperioden kommer att handla om förbättring av skidorten Lac Blanc, inte långt från Le Bonhomme (upprustning av lyftar, utveckling av aktiviteterna runt sjön sommartid).

Ännu ett exempel på ett mellankommunalt samarbetsprojekt som nämns inom CCVK, är **upprustning och återanvändning av f d hantverks- eller jordbrukslokaler**. En del av dem görs nu om till bostäder.

När man går in på de två **kommungruppernas hemsidor**, slås man både av kvalitén och svårigheterna att enkelt kunna göra detta. Hemsidorna är starkt anpassade till **skilda mottagargrupper**. Det tycks finnas en vattendelare här mellan å ena sidan information för turister och allmänhet och å andra sidan för kommuntjänstemän och politiker. Självt har jag trots ivriga försök inte kunnat nå CCVK på någon hemsida.

(Däremot CCPR!) Det kan förstås röra sig om tillfälligheter, eftersom man ibland finner sammanträdesprotokoll och liknande utlagda direkt på nätet från andra här inte undersökta kommungrupper.

Kindas och andra svenska kommuners öppenhet härvidlag imponerar.

Turistbyråernas nätverk förefaller desto bättre utvecklade och tillgängliga för allmänheten. Det finns som regel alltid någon form av turistbyrå eller hänvisning till en sådan även i de allra minsta kommunerna och dessutom ett mycket väl utvecklat och **bemannat mellankommunalt turistbyrånät**, med i sin tur väl inarbetade uppkopplingar till närmaste större stad, regionalt eller nationellt. Det verkar alltså som om kommungruppen har möjlighet att ta egna initiativ, initiativ som sedan kan visa sig intressanta även för den större regionen. I alla fall får jag veta att det är inom CCVK:s egen turistbyrå som arbetet f n pågår med att skapa en ny reservationscentral on-line som även ska täcka in hela Colmar-regionen.

Intresse för Sommenbygden

Många saker som slogs fast beträffande Ribeuville-landets Kommungrupp återkommer här. Både Kaysersberg och Le Bonhomme inom CCVK tampas p g a sitt förhållandevis avsidat liggande läge med **infrastruktursfrågor och miljöproblem**. som har paralleller med Sommenbygden.

Den interkommunala samverkansformen ses här som i första hand en plats där man gemensamt kan tillfredsställa för invånarna **vitala behov inom serviceområdet** som den lilla kommunen inte klarar av själv. Tag t ex det nya "nautiska centret". Denna simhall är ett kommungruppsinitiativ där samverkan rimligen skett *trots* svårigheter med tillgänglighet för många grupper och en geografiskt betingad stark vi-anda... En användare av badet skriver: *"Bravo, CCVK, att skapa kontakter är lika viktigt som att hålla formen!"*

Den nuvarande presidenten/borgmästaren pekar dock också ut riskerna: man måste inom turistnäringen vara mycket uppmärksam på att konsumtionsmönster och liknande kan ändras mycket snabbt. Konkurrenter kan dyka upp med kort varsel, och sådana är när det gäller "hotelleri", viner och boendemönster ofta "mera uppmärksamma" och får därmed större konkurrenskraft: *"Man får aldrig vila på sina lagrar"*.

PNRBV – det Regionala naturreservatet i Ballons de Vosges (Sydvogeserna)

(Le Parc naturel et regional des Ballons de Vosges)

Jag tittar på ett programblad för *Le Club Vosgien*. Det är en förening av gammal tysk typ och ”erkänd allmännytta”, som i decennier verkat för den fotvandrande turismen i Alsace. Den som -enskit eller i grupp - går på vandring med dessa entusiaster kan – enligt statuterna - knappast räkna med någon försäkring e dy ”vid eventuell olycka”. I gengäld bjuds man en rad andra individuella möjligheter till avstickare och nöjen. Enligt annonserna i bladet: allt från trendig frisörsalong, finsnickeri för gamla möbler, ett par-tre små hotell/restauranger, etc.

Exemplet visar att i **PNRBV:s** ”varumärke” är **broarna mellan natur och kultur**. en del av konceptet. Man kan säga att det är detta som är ”varumärket” - ett ord man dock sällan använder.

Det rör sig om en vidsträckt **regional naturpark**, oftast kort och gott kallat Parken, *Le Parc*, en av 40 av samma typ, som tillsammans omfattar 11 % av Frankrikes yta.

PNRBV täcker idag en yta på 3000 km² och 208 kommuner så t ex, helt eller delvi,s de kommuner och kommungrupper jag här omtalat. Man har sedan starten 1989 samarbetat med de tre officiella Regionerna i nordöstra Frankrike **Alsace, Franche-Comté och Lorraine**, bl a med stöd av Leader II och senare Leader+. Den grundläggande tanken är, som det står i en utförlig guidebok om Parken utgiven av förlaget *Gallimard*, att **skydda och bruka** den gemensamma naturen i området och samtidigt långsiktigt gynna ekonomisk utveckling och nya idéer.

PNRBV är så sett det franska svaret på Agenda 21. Bortsett från den **geografiska omfattningen** är dess främsta kännetecken ett **långtgående samarbete** mellan mycket olika aktörer på statlig (genom departementen), regional och lokal nivå, samt **kvalitetstänkande**.

Detta bekräftas av en mångårigt anställd person vid Parken och ansvarig för bl a Leader+ jag talade med, liksom av dess publikation « *Lignes bleues* » (eftersom Vogesernas silhuett går blått...). Den distribueras sedan 1992 till 100 000 hushåll i alla ingående kommuner. Parken drivs av ett arbetslag på idag ett trettioal personer, som alla jobbar i nära samarbete med lokalpolitiker, föreningar, invånare, jordbrukare, företag m fl. Samarbetet handlar om miljöfrågor, landskapsskydd, iordningsställande av utsiktspunkter, ekonomisk utveckling, men även om ”smalare” mål som kulturell utveckling, medvetandegörande, m m. Ordet ”kulturarv”, *patrimoine* återkommer ständigt och det råder ingen tvekan om att begrepp som ”uppvärdering av kulturarvet” här är levande **praktik**.

Hur man här tänker i termer av ”hållbar utveckling” och ”brukande av kulturarvet” i ett ekonomiskt tillväxtperspektiv (i enlighet med Europakonventionen och FN:s Agenda 21 och Habitat-konferenser) framgår av följande tabell:

Området påverkas av en ekonomisk, social och miljömässig förändringsprocess, som det gäller att stödja genom bekräftelse av identiteter och kulturarv, parallellt med en uppvärdering och öppning mot omvärld modernitet

Stöd för förändringen sker i tre avseenden:

MILJÖN ▼	MÄNNISKORNA ▼	EKONOMISK AKTIVITET ▼
Bevara och stärka områdets identitet i landskap och byggnation för boende och turister ▼	Bruka identiteten så att även nya befolkningsgrupper kan integreras, och så att detta blir en resurs i utvecklingen av turismen ▼	Stärka en företagarkultur som respekterar existerande resurser och lokal identitet ▼
<i>Mål:</i> Ökad livskvalitet	<i>Mål:</i> Uppvärdering och modernisering av det lokala kulturarvet	<i>Mål:</i> Med full respekt för miljön gynna ekonomisk utveckling, särskilt turism

Källa: PNRBV

2003

Resultaten antyds lite av följande siffror ur « *Lignes bleues* »:

Under 2002-03 har man årligen haft ca 1,5 miljoner hotellövernattningar i området. Under tre vintermånader säsongen 01-02 hade man mer än 330 000 övernattningar fördelat på 273 hotell. De flesta hotellgästerna (32,4% - 49,3%) föredrog att ta in på tre-fyrstjärniga hotell, medan en något mindre men ändå stor del, 24,5%- 36,5 %) valde ett-tvåstjärniga hotell, alltså en medveten satsning på **valmöjligheter och skillnader i boendekvalitet**.

Exempel på hur arbetet är upplagt kan hämtas ur årets fullmatade sommarbroschyr Sommaren i Parken (*L'été au Parc*) 2003 på 67 sidor. Många (men långt ifrån alla) uppgifterna meddelas även på tyska eller engelska). Rubrikerna är i följande ordning:

- **Vad naturen och kulturarvet lär** (Underrubriker: Skogen/Utsiktspunkter o landskap/Fauna o flora/Vatten och våtmarker (endast fem utflykter här: riktiga sjöar är en bristvara i Alsace...)/Människan och naturen/ Vinodling/Städer och byar/Geologi, gruvor och granit/ Vattenkraft,/Kulturarv och folkminne),
- **På fest i Vogeserna**
- **Ha det så kul!**
- **Kulturmöten** Det innebär att man finansiellt o tekniskt stöder projekt med en konstnärlig inriktning och som möjliggör "synergier" och partnerskap mellan olika aktörer inom Parken. Bl a finns en "Kultur-Pool" och den nya projektomgång man uppmuntrar till för år 2004 har man valt att kalla: **"Kultivera kulturen"...**

Intresse för Sommenbygden

Ambitionen att av *Le Parc* skapa en **gigantisk kulturarvsinstitution** på **interregional nivå** har tagit form inom loppet av ett drygt decennium. Det mest intressanta är kanske att man inte stannat vid att endast några få särskilt känsliga områden gjorts i ordning som naturreservat. **Man har istället satsat på att binda ihop många olika slags natur- eller kulturskyddade platser och områden till en lockande helhet över de administrativa gränserna: *Le Parc*.** Resultatet kunde jag under mina år som Alsace-bo många gånger testa i verkligheten: utflyktsmålen är legio, tillgängligheten för alla satt i fokus, och det är fullt möjligt för stadsbon att planera in kanske bara en eftermiddag i bergen, eller att göra en kort utflykt med övernattnin... *Le Parc* verkar helt klart ha kommit till i respekt för områdets invånare, något som inte minst möjliggjorts av det **gränsöverskridande mellankommunala samarbetet**. Som besökare får jag intrycket att basen fortsätter att vara **den lokala identiteten** och att kommunerna får ha kvar sitt självbestämmande, samtidigt som man genom frivilliga samarbeten ökar hela områdets **kompetens och attraktivitet**. Emellertid finns ingen motsättning mellan "lokala identiteter" och t ex invandring. PNRBV:s "utvecklingsplan" betonar att målet ska vara en "modernisering av det lokala kulturarvet", bl a genom att även verka för att "nya befolkningsgrupper kan integreras".

Själva poängen ligger i att **se fördelar** och arbeta mot **multipla mål**:

- **Skydda naturen/miljön**
- **Bevara ett gammalt kulturlandskap**
- **Bruka kulturarvet genom attraktivitet och mångfald samt modernitet i aktiviteter, serviceutbud och tillgänglighet.**

Tänk om **Leader+ i Sverige** beslutar sig för att vara bland dem som aktivt skulle vilja delta i Parkens kommande "kulturmöten" och "synergier" – till förmån för den svenska landsbygden? Gå in på deras hemsida, www.parc-ballons-vosges.fr . Klicka på "Kulturelle Veranstaltungen". Enter.

III Frankrike och Sverige

"*Frankrike har ont i staten!*" Uttalanden med denna innebörd hörs inte sällan i snitsiga varianter i massmedierapporteringen. Att orden snarare bottnar i vårt eget samhälle stod klart för mig under mina sex år som statsanställd i fransk universitetsmiljö. Det är i själva verket det samhälle som stirrat sig blind på **mätbara resultat** och inte på **helheter**, som kan uppfatta saken så.

Ett intressantare uttalande lär ha den f d kulturministern och författaren André Malraux som upphovsman. I en berömd argumentation med de Gaulle på 1960-talet* utbrast denne när de Gaulle ville börja skära i socialförsäkringssystemen: ”*Sociala nedskärningar kräver ökade kulturanslag!*” En *lika verklighetsfrämmande som korrekt slutsats*” enligt artikelns författare.

Jag vill i denna slutrapport avrunda med några mera principiella frågor.

I ett förändrat konjunkturläge är nu ord som de senare alltså tillbaka i debatten. Skulle vi kanske rentav vara på väg bort från den gängse synen, som innebär att **demografiskt** betingade olikheter, som dem som här beskrivits, skulle göra oss obenägna att göra de jämförelser och dra de intressanta slutsatser som ändå finns där för alla att se?!

Det intressanta här är i vilken hög grad samhällssynen genomsyrar minsta kommunenhet i de här diskuterade kommunerna. Det jag velat understryka på dessa sidor och som nu verkar komma i fokus på tillväxtseminarierna är vikten av en viss **volontarism** i politiken. Det som vinner i längden är inte att orörlighet vinner i längden. Det gör istället, som intervjuer och enkätsvar visat mig, ett **kontinuerligt förändringsarbete**. Det vore av stort intresse för utvecklingsarbetet på regionala och lokala nivåer om dessa själva började ta reda på hur de **administrativa incitamenten** till utvecklingsarbete ser ut på andra håll i det Europa vi nu alla ingår i.

Istället för enbart en stark **stat**, har jag tyckt mig ser att i Frankrike prioriteras **starka institutioner** överhuvudtaget, samt en **multipolär** maktstruktur.

Med starka institutioner menar jag allt från den ofta befolkningsmässigt obetydliga men **institutionellt** fortfarande starka lilla **kommunen** (dock inte nödvändigtvis **organisatoriskt** stark), till **kommungrupperna** med dessas allt djupare samarbete. Men även en synnerligen stark **region**. Denna har sedan starten 1982 möjligen något urholkat **departementen** (motsvarande vår Länsstyrelse), i vårt fall Bas-Rhin och Haut-Rhin, men ändå ingalunda utmanövrerat dem. Och över det hela vakar fortfarande en **stat** som inte tvekar att ta sitt ansvar. Detta kan t ex yttra sig i form av direktiv om ”stadsplanering” och kommunal planering, om planering av landsbygdsorter eller om försköning och ekonomiskt tillvaratagande av dessa. Men även i form av detaljerade direktiv om redovisning, på olika nivåer.

En av dessa starka institutioner på **regional** nivå där förändringsarbetet förefaller särskilt dynamiskt är de nya **regiondepartementen**. I Alsace betyder detta att 1,5 miljoner väljare i Regionen numera demokratiskt utser sina egna regionala representanter i allmänna val. Det har man gjort sedan 1986. Regionaliseringen har gamla anor i Frankrike, medan jag snarast tycker mig finna en brist på svensk ”timing” här. Om det franska mellankommunala samarbetet på frivillig väg startades upp under 60-talet, är det ungefär jämngammalt med våra **storkommuner**. Men storkommunerna hade inte något frivilligt samarbete mellan kommuner som drivkraft – de innebar tvärtom

*Helsingborgs Dagblad i januari 2004

småkommunernas död. Tänk om vi redan då hade tagit fler intryck av det utvecklingsarbete som då ägde rum söderut på vår egen kontinent!

Med Lagen om decentralisering år 1982 reglerades, under president François Mitterand, självständigheten i de 22 officiella franska Regionerna. Så när decentraliseringsvägen inom EU sedan fortsatte under 90-talet (Jmf Maastricht) så hade Frankrike redan bra på fötterna. I mars 2003 var det så dags att införa målen om "decentralisering" (= "rätt till experimentverksamhet rörande decentralisering" samt "kompetensöverföring") i landets nuvarande konstitution.

När jag idag går in på den officiella hemsidan för **Regionen Alsace** är det en väl sammanhållen produkt som möter. Här finns täta referenser både till stat, departement och EU - "Alsace är en region som är öppen mot Europa" heter det inledningsvis, nog så betydelsefullt... Går jag in och tittar på de olika områden som *Région Alsace* engagerar sig i finner jag bland de huvudrubriker internauten kan klicka sig fram emellan länkar som *Den regionala institutionen...*, *Utbilda sig i ...*, *Investera i...*, *Besöka Alsace*, *Hur kan Regionen kan hjälpa dig...*, och *Erbjudanden om arbete* eller *Praktik från företag och enskilda*. Man kan även ta del av ett tättskrivet 8-sidigt dokument (från december 2002) med olika förslag för hur genomförandet av decentraliseringsförslaget ska gå till i just Alsace. Dokumentet avslutas – nå, det känns ju igen – med ett patriotiskt de Gaulle-citat: "Att förvandla våra gamla landskap till sant moderna Regioner – vilket stort projekt för Frankrike!".

Säga vad man vill om "fransk centralism" – nära sina medborgare och deras strävanden befinner den sig ändå hela tiden.

*

"I Dalarna, och sådant är mönstret ofta även i andra län med likartade problem, kan man tydligt urskilja två landskap bredvid varandra: ett utbildningslandskap och ett företagarslandskap (min kursivering) och de sammanfaller inte. Det betyder att ett litet men livaktigt företag kan ha svårt att utvecklas när de teknologiska kraven ökar, ty kring företaget saknas den sociala väv där den positiva inställningen till utbildning och forskning ingår. I utbildningslandskapet däremot saknas ofta just den där märkliga småföretagarandan: uppfinningsrikedomen, djärvheten."

Orden är Göran Greiders, chefredaktör på *Dala-Demokraten* och författare. I kapitlet **Politik** i en mycket tänkvärd landsbygdsskildring från Dalarna nyligen, kommer även han in på läns- eller regiondepartementens eventuella intresse för Sverige. Det tycks ganska betecknande att han liksom andra, på såväl vänster- som högerkanten, snabbt dömer ut dem. Skälet skulle vara att de svenska "regionerna" är för små i internationellt perspektiv, i varje fall i de befolkningsfattigare länen, och att en öppning för regionstänkandet automatiskt skulle leda till att staten ytterligare fransäger sig sitt ansvar för landsbygdsutvecklingen.

Men en insiktsfull stat borde se till att samordna olika nivåer så att det i slutändan faktiskt blir medborgarna som vinner på kompetensöverföringen. I en stat där sådan insikt saknas, kan landsbygdsutvecklare av olika slag däremot ha all anledning att kämpa med näbbar och klor för att inte förlora sina befogenheter... Rimligen behöver man alltså ägna stor uppmärksamhet åt att de kompetenser som överförs verkligen är till **medborgarnas** bästa – men det borde inte betyda trendig urholkning i centrum...

I sin Dala-bok förklarar Göran Greider vidare, här inte utan en god portion svensk "volontarism":

*"Min egen erfarenhet av att arbeta i ett skogslän är att där finns så starka och tyngande **kulturella mönster** (min kursivering) att de i många fall i grunden måste omstöpas. [...] Mycket i dessa stagnerande livsformer måste bearbetas och förnyas **med kulturella medel**: Nya beskrivningar och reflektioner kring livet på landsbygd och landsort är avgörande." [---] Landsbygd och landsort definieras från den urbana horisonten redan från början som problem och detta så till den grad att landsortens innevånare ibland ser sig själva som tyngande problem"*

Ett långt citat men som tydligt visar att den tidigare nämnda **bruksandan** på landsbygden nu uppmärksammas från många olika håll. Samtidigt visar det ju nästan skrattretande tydligt hur svårt det är för **multipolära** synsätt att få rum inom svensk debatt. (Vad säger man t ex "på bruket" om att bli definierad på detta sätt av en långpendlare från Stockholm?!). Men detta är även "demografins förbannelse", om man så vill... Kanske en "global värld" kan göra oss friare?

I både kommunerna **Kinda** och **Le Bonhomme** har existensen av just denna **bruksanda** bekräftats, d v s tendenser till låsning vid gamla strukturer, och även till stagnation. Men där borgmästaren i Le Bonhomme som vi sett öppet erkänner en bruksanda men vill ge prov på en dynamism "mot alla odds", så är termen överhuvudtaget så laddad att den är svårdiskuterbar i Kinda, med följd att politiker och företagare ofta kommit att uppfatta problemen på helt skilda sätt: det har uppstått två kulturer eller "landskap", istället för korsbefruktning.

Men Greiders observation om behovet av nya "beskrivningar" och "reflektioner" säger även något annat. Dessa måste inbegripa modet och viljan att utveckla existerande nätverk så att inte bara **tillväxten i sig** utan även **ledning** och **principer** mer och mer sätts i fokus.

För den ekonomiska **tillväxten**: Vilka kostnader bör "bära sig själva" i ett framtidsperspektiv? Är det för att ta ett tidigare nämnt exempel rimligt att heroiska lilla *Södra Kindas Hemträdgårdsförening* ska fortsätta att själv ta initiativ till, införskaffa och realisera de anspråkslösa små blomstersmyckningarna vid Horns och Hycklinges bilinfarter? Med de outtalade signaler om en kommun del totalt utelämnad till sig själv som detta oundvikligen måste ge vägfarare från när och fjärran?

Ekonomisk tillväxt handlar kanske istället om att främja den gemensamma utvecklingen inom närstående kommuner genom nya lösningar kring "interkommunala tjänster". Vi

har sett hur kommungrupper på 16 000 – 17 000 invånare kan driva gemensamma frågor där de ingående kommunerna valt att se till gemensamma fördelar och utnyttja historiska likheter och olikheter inom sina områden. Detta är alltså nödvändigt, men får inte stanna vid ett blott och bart tekniskt samarbete på it-området.

Här öppnas för glesbygden i Östergötland intressanta perspektiv, tycker jag. Det saknas en simhall i Kisa? Vilken av de omgivande kommunerna kan erbjudas något annat istället *om* en simhall skulle kunna realiserats och förläggas dit genom gemensam finansiering? **Stadsnära service, industri och boende till Rimforsa? Hotell- och restauranger till natur- och kultursköna och –starka Ydre? Arbetsmuseer (Emigrantcentrum, Kölefors Vaddfabrik) och tillverkningsindustri till Kinda? Gårdsbutiker och turistsatsningar för badsäsongen i Horn och Hycklinge? Mer profilerad "stadsnära" utbildning till Björkfors (och Åtvidaberg)?** Så skulle man kanske kunna gå mot en mer "multipolär" mellankommunal praktik – och på lite sikt säkra tillväxten i form av service och tjänster...

För **ledning** och **principer**: Vilkas tankar behöver fr a komma i förgrunden för att skapa utveckling? Kanske behövs en större **samsyn med företagen** (befintliga och möjliga) och rentav förmåga att vid behov ställa sig åt sidan för dem? Kanske måste man tänka på tillväxt i flera steg, så att relativt otillgängliga områden för att kunna hävda sig på marknaden *i första hand* måste ges resurser att utveckla sin grundläggande attraktivitet genom handel och service, (hotell och restaurang), för att *senare* kunna skapa ökad efterfrågan även på andra områden (kulturella, utbildningsmässiga, turism)?

"En svensk kommun i sina företags tjänst' och som gör gemensam sak med dessa för att utbyta service och tjänster – vore det tänkbart? **En privat friskvårdsanläggning i Tolvmannabacken (Kisa) som för att få hjälp med PR från kommunen i sin tur åtar sig exempelvis vissa renoveringar, belysning, eller utsmyckning i Kisa på vägen till backen?** (Jmf Sony i Bergheim, ovan).

För det handlar ju om att generera jobb även på sikt genom att redan stora företag som finns och som går bra i regionen får lust att knoppa av sig i närheten, kanske även i en närbelägen kommun (inte nödvändigtvis samma). Och att de inte i brist på uppmuntran och samordning kanske drar vidare till en helt annan region. Eller land...

Östergötland är till skillnad från exempelvis Norrland faktiskt känt och uppskattat för sina "täta lokala nätverk". Ett **kulturell kapital** att politiskt utnyttja av kloka och ansvariga chefer. Leve sådana chefer som förstår och vågar hävda att varaktig ekonomisk framgång måste bygga på såväl **tradition** som på **modernitet!**

Litteratur

Arnell, S-I, Jonsson, L. *Intryck och reflektioner från en arbets- och studieresa till Italien den 23-28 september 2003*

Granfelt, T-R, Hiort af Ornäs, A. *Näringslivsklimat i kommunerna, en fråga om kultur och*

samspel. En studie om Kinda, Valdemarsvik och Åtvidaberg, februari 2003
 Greider, G. *Fucking Sweden. Byn, bruket, skogen – en modern Dalaresa*, 2001
 Grignon, F, Richert Ph. *Les maires et l'urbanisme. Petit guide à l'usage des élus*. Sv
 övers : Märrna och urbanismen. Liten guide för förtroendevalda, Strasbourg, Ed La
 Nuée bleue, 2003
 Guides Gallimard (i samarbete med La Région Alsace). *Alsace, France* Ed Nouveau-
 Loisirs, 1996
 Stiftelsen Sommen. *Sjön Sommen – en pärla. Utdrag ur Program för sjön Sommen*,
 2000

Slutord:

Det kom ett brev...

Det skrivs en rapport... Det står i tidningen... Det kommer ett brev... Men vad krävs för att en dynamisk utveckling också verkligen ska komma till stånd?

Vi känner hindren: I vår svenska struktur kan "vargen" även symbolisera andra hinder än stundande arbetskraftsbrist inom t ex tillverkningsindustrin. "Vargen" kan vara alla de faktorer inom "AB Sverige" som enligt mångas uppgift lett till en situation där små kommuner i en bristsituation istället för att samarbeta, okontrollerbart konkurrerar. Istället för att se den egna kommunen i sammanhanget med de andra, kan det lätt bli så som chefen för en stor östgötakommun uttryckte det: Man "*står och tittar, utifrån, och in mot sin egen kommun*". Dags att flytta pjäserna?

*

Man kan förstå om små turistiska (och ibland oförskämt rika) vinodlarkommuner nere i Frankrike inte har något direkt intresse av att själva ta initiativ att utveckla kontakter med svenska Sommenbygden. Intresset – förutsatt att ett sådant finns – måste kanske ligga på andra håll. Men det faktum att en för mig totalt okänd fransk borgmästare i en alsassisk "glesbygd", 2000 km bort och upp i bergen, i en minimal kommun, ville svara på mina frågor med utförlighet och engagemang, säger även något väsentligt om nätverk och samspel i vår tid. Kanske borde nya undersökningar få göras som enbart hade till uppgift att ta reda på hur sådana nätverk kan uppstå och uppmuntras?

*

*Frankrike-
 -Sverige
 Kom Frankrike-
 -Sverige
 Kom*